

ISPMN
INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA
PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR
NAȚIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

GUVERNUL ROMÂNIEI

Atelier științific și masă rotundă cu privire la utilizarea termenilor rom versus țigan
(organizat de ISPMN, Cluj 18.01.2011)

- raport sumar și sinteza discuțiilor -

În data de 18 ianuarie 2011 între orele 10:00-14:00, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale a organizat un atelier științific cu participarea specialiștilor din mai multe domenii ale științelor socio-umane. Au făcut prezentări dr. Mihaela Mudure (filolog), dr. Lucian Nastasă (istoric), dr. Horváth István (sociolog), dr. Vincze Enikő (antropolog) și alții (vezi programul detaliat: http://ispmn.gov.ro/uploads/program_ISPMN_18ian2011.doc). În cadrul acestui atelier, Marian Daragiu (Fundatia Ruhama, Oradea) a citit un document de poziție elaborat de un grup de organizații române și textul declarației a fost dezbătut cu contribuția critică a lui Nicolae Gheorghe și a altor persoane active din sfera civică (romi și neromi). Atelierul a fost urmat de o masă rotundă (15:00-17:00) cu participarea cercetătorilor ISPMN, a organizațiilor nonguvernamentale, reprezentanți ai autorităților publice și ai romilor.

Motivul principal pentru care ISPMN a organizat această întâlnire este revenirea recentă, în sfera publică din România, a dezbaterilor asupra denumirii oficiale a comunităților de romi și a membrilor acestor comunități. Aceste dezbateri au intrat într-o nouă fază din toamna anului 2010, când un membru al Senatului României a inițiat un proiect de lege care propune înlocuirea termenului de rom (utilizat în prezent) cu cel de *țigan*. La solicitarea Guvernului României, Academia Română a trimis o scrisoare prin care recomandă folosirea oficială a termenului de „țigan”. Această luare de poziție a fost urmată de o serie de proteste din partea asociațiilor romilor, dar dezbaterile publice aprinse în jurul acestei teme arată măsura în care discuțiile despre regulile corectitudinii politice sunt încă instabile și discutabile.

Temele majore abordate în cadrul atelierului au fost: istoria modelului multicultural american și traseul schimbărilor lingvistice motivate de politica corectitudinii politice și de denumirile grupurilor minoritare, și dreptul la autodenunire (Mudure, Horváth, Vincze). Deși au existat diferențe de opinie în interpretarea „reformelor lingvistice” din discursurile publice din America și ultimele trei decade ale secolului XX, participanții au ajuns la un consens cu privire la natura schimbărilor inițiate: aceste schimbări au o motivație politică (de a combate inegalitățile inerente în

denumiri) mai mult, denumirile de grup propun o identitate politică nouă și un proiect de mobilizare socială.

Poziția Academiei Române, Secția de Filologie și Literatură (datată pe 26 oct. 2010) a constituit un alt punct dezbătut intens. Mai mulți participanți și-au exprimat nemulțumirea și dezacordul (Eckstein, Gheorghe, Nastasă), dar a fost exprimată o opinie care înțelege poziția Academiei în contextul în care Academia Română este o instituție de natură conservatoare și exprimă stadiul limbii în prezent și, în consecință, rezistă încercărilor de reformulare a conceptelor (Mudure). Opiniile contrare au fost motivate de ideea că conceptele și instituțiile sunt în continuă schimbare și însăși Academia Română a revizuit poziția în privința multor probleme (Nastasă). Pe de altă parte, autodefinirea și autodenunirea unei populații nu pot fi suprimate cu ajutorul argumentelor istorice și lingvistice pentru că dreptul la autodeterminare este garantat prin sistemul contemporan de protecție a minorităților, de exemplu Convenția-cadru pentru Protecția Minorităților Naționale.

Prezentările care au avut ca obiect utilizarea termenilor de rom și/sau țigan în diverse contexte instituționale, au ajuns în prezent la un consens - termenul de *rom* este folosit cel mai des, atât în denumirile ONG-urilor romilor (Kozák), ale organizațiilor române care au participat în procesul electoral din România (Székely), cât și în documentele oficiale și discursurile organizațiilor inter-guvernamentale (Gheorghe).

Perspective critice asupra utilizării diferiților termeni au constituit un alt punct comun al mai multor prezentări. Introducerea termenului *rom* și semnificația lui istorică în primele decenii ale secolului XX (Nastasă), a provocat și o mică dezbateră. Clarificările și confuziile cauzate de utilizarea conceptelor precum *gheto*, *ghetoizare* (Vincze, Pulay) sau *nomad* și *nomadism* (Pulay) au importanță, atât în analiză socială, cât și în orientarea acțiunii politice. Aceste prezentări au atras atenția asupra faptului că conceptele utilizate fără reflexivitate pot provoca multă confuzie și prin urmare obiectul studiat va fi distorsionat. Analiztii au recomandat o distincție fermă între conceptele analitice folosite ca instrument al interpretării și noțiunile cotidiene și politice care au acumulat istoria inegalităților sociale și pot fi încărcate ideologic.

Prezentările care au abordat explicit legislația în vigoare din România, în privința minorităților, au subliniat limitele unor legi. Au fost discutate două tipuri de legi: legea care interzice discriminarea de orice fel și măsurile care propun acțiuni pozitive pentru promovarea minorităților. Experiențele cumulate prin aplicarea legislației în combaterea discriminării arată că, în timp ce există etnonime alternative în cazul mai multor populații minoritare, doar unele denumiri sunt considerate

discriminatorii, în alte cazuri alternativele fiind văzute ca echivalente, deci neutre din punctul de vedere al discriminării (ex. maghiar/ungur, neamț/german etc.). În cazul etnonimelor *rom* și *țigan*, *rom/roma* este forma preferată, care nu este încărcată cu semnificații negative (Haller). În perspectiva adoptării proiectului legislativ prin care denumirea de *țigan* va fi utilizată în documentele oficiale, poziționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării în monitorizarea și pedepsirea folosirii termenilor care aduc atingere demnității unor segmente ale populației va deveni problematică, deoarece unii actori vor fi obligați să utilizeze o terminologie, considerată de către foarte mulți ca fiind stigmatizantă. În domeniul legislației privind măsurile afirmative, acțiunile pozitive, există unele care nu produc întotdeauna efectele stipulate de spiritul legii și de inițiativa legislatorului. În acest sens, au fost invocate paragrafele legii electorale care reglementează participarea parlamentară a minorităților, insistându-se asupra problemei pragului electoral unitar în vigoare și procedurile stabilite pentru a înregistra noi competitori politici de către minoritățile naționale din România. S-a avansat ideea unei schimbări legislative care să aplice un prag natural potențial, ceea ce în opinia unor participanți, ar crește șansa unei reprezentativități mai bune a populației rome din România (Székely).

Sesiunea de prezentări a fost urmată de întrebări și discuții, iar după o pauză de masă evenimentul a continuat în cadrul unei mese rotunde, moderată de către László Fosztó, cercetător ISPMN. O temă recurentă în discuții a fost modul în care este percepută și trăită denumirea de *rom*, de către membrii acestei etnii și care sunt formele de suport instituțional a recunoașterii și promovării acestei identități. Un mod instituțional de afirmare și recunoaștere a identității este recensământul populației din anul 2011. Pentru a informa și a facilita participarea minorității rome în procesul recensământului, în cadrul mesei rotunde, István Horváth a prezentat metodologia și instrumentele recensământului (formular, lista codurilor), iar participanții au dezbătut asupra formelor cele mai eficiente de facilitare a afirmării identității etnice în comunitățile de romi. La finalul mesei rotunde s-au conturat direcțiile unui acord de colaborare între organizațiile de romi (Alianța Civică a Romilor din România) și Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale.

25.01.2011
Cluj-Napoca

Documente elaborate ca urmare a evenimentului:

- contract de colaborare ISPMN-ACRR
- adresa către DRI cu propuneri pentru organizarea recensământului
- adresa către ANR cu propuneri pentru organizarea recensământului

Prezență în presa:

- TVR Cluj pe 24 ianuarie 2011 ora 17-18 în emisiunea Transilvania Policroma a fost prezentat un reportaj despre eveniment și László Fosztó a fost invitat în studio
- portalul Transindex a înregistrat un interviu în limba maghiară cu László Fosztó despre dezbateră *rom* versus *țigan*, va fi publicat în curând